

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

MÀSTER EN PROFESSOR/A D'EDUCACIÓ

SECUNDÀRIA: ESPECIALITAT LLENGUA I

LITERATURA CATALANES

INNOVACIÓ DOCENT I INICIACIÓ A LA INVESTIGACIÓ EN EDUCACIÓ

LINGÜÍSTICA I LITERÀRIA

RUTA LITERÀRIA: “CONTRA PARADÍS O LA DOLÇA PUNXADA

DELS RECORDS D’INFANTESSA”

Ivan Canet Moreno
Paula Babaloni Mas
Maria Ribera Carratalà
Curs: 2021-2022

València, 2021

ÍNDEX

1.	Contextualització	2
1.1	Aspectes del currículum vinculats a la proposta	3
2.	Aspectes concrets: llocs literaris i participants	5
3.	Seqüència prevista d'activitats	6
3.1	Itinerari i presentació d'activitats	7
3.2	Seqüència d'activitats	9
4.	Conclusió: connexió de la proposta amb la investigació i la innovació	11
	ANNEX I	12

1. Contextualització

La nostra proposta està adreçada a l'alumnat de 2n d'ESO del col·legi públic José Alba, el qual és l'únic col·legi que manté la localitat de La Vilavella. Hem decidit enfocar la ruta literària a aquest curs perquè l'alumnat coneix dels els espais que visitarem en la ruta. La intenció és que l'alumnat redescobrisca aquests llocs d'una manera literària i evocadora.

L'objectiu principal és acostar-los a la literatura d'una manera més dinàmica i atractiva mitjançant una eixida en què la natura formarà fonamental, ja que serà el nostre feedback per a crear un ambient motivador i enriquidor.

Així doncs, hem decidit tractar l'obra *Contra Paradís*, de Manuel Vicent, el qual va nàixer i viu actualment en La Vilavella. Amb açò pretenem que l'alumnat no veja la literatura com fets que sols estan en els llibres, sinó que pot formar part de la seua vida diària, que autors importants poden ser veïns seus, en definitiva, fer veure que la literatura està viva. La ruta està planificada per a realitzar-la en un dia, de les nou del matí a les dos del migdia, el dia escollit és el 10 de març, data de l'aniversari de Manuel Vicent.

Més específicament, ens volem centrar en la literatura del jo, per aquest motiu presentem a l'escriptor Manuel Vicent a través de la seua obra *Contra paradís*, podem definir el llibre com una anàlisi dels cinc sentits corporals, ens evoca olors que ens fan obrir portes als nostres records d'infantesa.

En definitiva, Manuel Vicent vol contar la veritat segons la seua experiència, no hem de confondre l'obra com un llibre de vivències personals, sinó que es tracta d'una experiència compartida d'un temps i d'un espai, concretament, el període de la postguerra espanyola. Així doncs, aquest llibre pot servir a l'alumnat per a conèixer com era abans la història dels seus pares i avis, recordar un temps passat que no han viscut, però que val la pena recordar.

1. 1 Aspectes del currículum vinculats a la proposta

CONTINGUTS
<p>Aproximació al coneixement d'altres mons (reals o imaginaris) a partir de la lectura.</p> <p>Utilització, de manera progressivament autònoma i responsable, de diferents tipus de biblioteques d'aula, centre, pública, virtual).</p> <p>Coneixement i respecte de les normes de funcionament, consulta guiada de catàlegs digitals i en línia.</p>
<p>CONTINGUTS ESPECÍFICS</p>
<p>Lectura guiada i comprensió de textos i obres literàries, concordes amb el nivell, com a base per a la formació de la personalitat literària i el gaudi personal.</p> <p>Selecció de lectures de manera autònoma o a proposta del professor, de la biblioteca o d'altres àmbits (intercanvi, préstecs, compra, consulta en línia, etc.).</p> <p>Pràctica de diversos tipus de lectura (guiada, lliure, silenciosa, en veu alta) de textos literaris com a font de gaudi i informació i com un mitjà d'aprenentatge i enriquiment personal.</p> <p>Dramatització de textos literaris adaptats i adequats al nivell educatiu.</p> <p>Anàlisi de les característiques expressives dels textos teatrals, relacionant-los amb el cine, la ràdio i la televisió. Aplicació de tècniques teatrals i de lectura expressiva en veu alta i en dramatitzacions.</p> <p>Tècniques d'elaboració de treballs personals, de creació i/o investigació senzilla i supervisada sobre una lectura realitzada.</p> <p>Creació d'un portfoli de lectura que inclou una selecció de treballs individuals o en equip (cartells, fotografies, eslògans, videopoemes, fitxes de lectura, infografies, creacions a partir de ferramentes web, citacions i pensaments, etc.) i una fitxa de registre de les creacions (nom del treball, data i motiu de l'elaboració, objectius plantejats, context de realització, valoració i avaluació del resultat).</p> <p>Foment de l'hàbit lector, per mitjà de la participació en iniciatives que impulsen la realització de lectures amenes (club de lectors, ciber lectures, tertúlies literàries, pla lector del centre, etc.).</p> <p>Connexió entre la literatura i la resta d'arts (música, pintura, cinema, etc.)</p> <p><i>Literatura del jo</i>, memòries i dietaris</p> <p>Manuel Vicent</p>

CRITERIS D'AVUACIÓ	ESTÀNDARDS D'APRENTATGE	COMPETÈNCIES
--------------------	-------------------------	--------------

<p>BL4.1 Realitzar lectures d'obres literàries pròximes als seus gustos, triades lliurement a proposta del professor, en silenci, en veu alta o participant en dramatitzacions de textos adequats al nivell, aplicant, de manera guiada, tècniques expressives i teatrals.</p>	<p>BL4.1.1. Realitza lectures d'obres literàries pròximes als seus gustos, triades lliurement o a proposta del professor, en silenci, en veu alta o participant en dramatitzacions i improvisacions de textos adequats al nivell, i aplicant-hi, amb supervisió, tècniques expressives i teatrals.</p>	<p>CCLI CMCT CD CAA CSC CAA CSC SIEE CEC</p>
<p>BL4.2. Elaborar un portafolio, amb una selecció de documents i creacions realitzats a partir de lectures, literàries i no literàries, pròximes als seus interessos, de forma reflexiva i crítica.</p>	<p>BL4.2.1. Elabora un portafolio, amb una selecció de documents i creacions realitzats a partir de lectures pròximes als seus interessos, adequades al nivell, de forma reflexiva i crítica.</p>	<p>CCLI SIEE CEC</p>
<p>BL4.3 Exposar, en suports diversos, orals i escrits, amb la supervisió del professor, les conclusions crítiques i raonades, sobre les connexions entre la literatura, les arts i la ciència, analitzant, i comparant obres, personatges, temes i tòpics universals en creacions de diferent naturalesa.</p>	<p>BL4.31. Exposar, en suports diversos, orals i escrits, les conclusions crítiques i raonades sobre les connexions entre la literatura, les arts i la ciència, i analitza i compara obres, personatges, temes i tòpics universals, des de l'edat mitjana fins al segle XVIII, en creacions de diferent naturalesa.</p>	<p>CCLI CAA SIEE CEC</p>
<p>BL4.4 Analitzar, amb la supervisió del professor, un corpus de textos literaris, seleccionats entorn d'un tema o tòpic comú, com a forma d'aproximació a la literatura, identificant els trets essencials de l'època i les característiques del gènere i realitzant un comentari de forma i contingut per a expressar raonadament les conclusions extretes, per mitjà de la formulació d'opinions personals.</p>	<p>BL4.4.1. Analitza un corpus de textos literaris, de l'edat mitjana al segle XVIII, seleccionats entorn d'un tema o tòpic comú, com a forma d'aproximació a la literatura.</p> <p>BL4.4.2. Identifica els trets essencials del context sociocultural i literari de l'època i les característiques del gènere dels textos de l'edat mitjana al segle XVIII analitzats.</p> <p>BL4.4.3. Realitza un comentari de forma i contingut per a expressar raonadament les conclusions</p>	<p>CCLI CAA CEC SIEE</p>

	extretes de l'anàlisi de textos literaris de l'edat mitjana al segle XVIII, per mitjà de la formulació d'opinions personals.	
--	--	--

2. Aspectes concrets: llocs literaris i participants

La proposta està pensada per a fer-la a peu, la seua durada serà aproximadament de quatre hores, incloent-hi les parades, les activitats programades, els moments dedicats a la reflexió personal i col·lectiva, així com la compartició d'experiències viscudes i sentiments creats pels diversos espais.

Hi participaran l'alumnat de 2n d'ESO del col·legi José Alba de La Vilavella, el professorat del departament de valencià i els mediadors literaris (escriptor, guia, recitador, bibliotecari, etc). Cal apuntar que a conseqüència de les mesures de prevenció sanitàries de la Covid-19, l'ús de mascaretes serà obligatori en tot moment, així com el respecte a la distància de seguretat establida de metre i mig.

Els llocs que visitarem apareixen en el llibre *Contra paradís* i són racons que Manuel Vicent destaca:

- Col·legi José Alba
- La casa on va nàixer Manuel Vicent
- L'escola on va estudiar
- El llavador municipal
- El balneari de Florenci Monlleó
- L'Ermita
- Les trinxeres

3. Seqüència prevista d'activitats

En primer lloc, abans d'eixir, es realitzaren unes activitats prèvies, l'objectiu és que compreguen la lectura dels textos escollit de l'obra *Contra paradís*, per tal d'aproximar-los a l'obra que sustenta tota la ruta i sobre la qual es fonamenta aquesta proposta de ruta literària. A més a més, d'una banda, a partir de la lectura d'aquests textos, hi proposarem debats i comentaris col·lectius per tal d'interpretar i analitzar els diferents passatges literaris treballats.

D'altra banda, farem especial incís en activitats preparatòries al voltant de la literatura del record i el concepte d'infantesa, atès que el producte final que volem desenvolupar és un volum d'escrits de literatura del jo.

Aquestes activitat pretenen estimular l'alumnat perquè rescaten record de quan eren menuts i així posar-los en comú amb la resta de companys i observar si hi ha punts en comú.

Tanmateix, durant no creiem convenient executar gaires activitats que requerisquen fer anotacions o treballar amb materials físics, ja que la finalitat de la ruta ha de ser, eminentment, el gaudi de la mateixa i el descobriment d'aquells indrets amb especial rellevància quant a la proposta. Això no obstant, durem a terme un seguit d'activitats de marcat caràcter oral amb l'objectiu d'acostar-nos als llocs visitats, així com aprofundir en les experiències personals de l'alumnat amb relació al treball fet prèviament a l'aula sobre el llibre *Contra Paradís*, per la qual cosa demanarem als alumnes que expressen i compartisquen els seus sentiments, les seues percepcions i les seues anècdotes en referència a les parades previstes a la ruta, així com a la informació que se'ls hi vaja proporcionant sobre aquestes.

Finalment, les activitats proposades en tornar a l'aula després de realitzar la ruta seran de caràcter avaluador i constaran de dos exercicis: el primer serà una avaluació de la ruta i de l'aprofitament que els alumnes hagen pogut fer-ne, mitjançant un qüestionari crític, en cap cas teòric, sobre l'experiència, els coneixements adquirits i l'experiència viscuda. La segona activitat serà l'elaboració del producte final: un text basat en la infantesa de cadascun dels alumnes per tal de confeccionar un llibre de memòries comunes i compartides, el qual el presentarem en un acte organitzat per a tal efecte.

3.1 Itinerari i presentació d'activitats

Començarem la ruta al col·legi José Alba, on ens reunirem amb l'alumnat de 2n d'ESO. La primera parada que realitzarem, com no podia ser d'una altra manera, serà a la casa de Manuel Vicent, on coneixerem els seus orígens. Creiem necessària i interessant aquesta parada, ja que, tot i que es troba al centre del poble i tot l'alumnat al qual ens dirigim passa moltes voltes per davant, ningú d'ells reconeix que és la casa on va nàixer i va passar la seua infantesa i part de la seva joventut. Al llibre, Manuel Vicent narra com aquesta, fou un refugi tant per a ell com per als seus pares, ja que ell va

nàixer l'any 1936, quan esclata la Guerra Civil i és cap als 18 mesos, en plena Guerra, on comencen els seus records, els quals plasma a la seua novel·la:

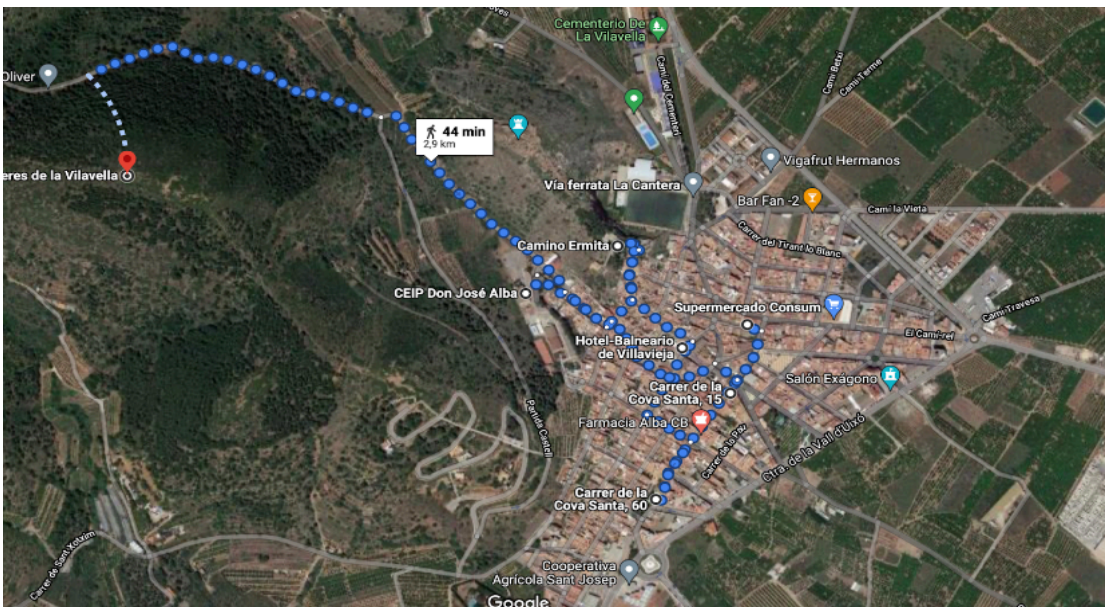
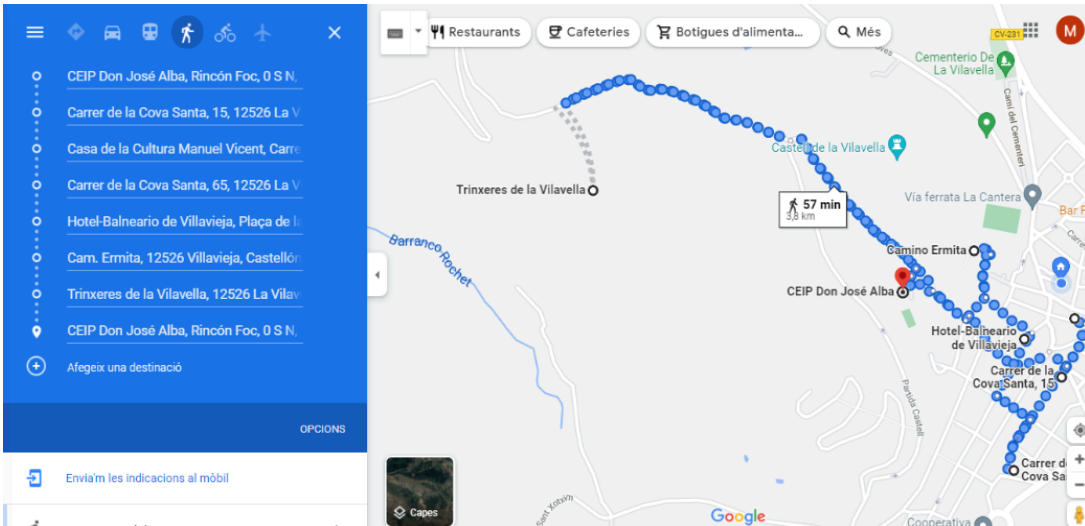
«Les bombes, ja estàn ací les bombes. Uns sons profunds, densos i no molt llunyans acompanyaven aquesta pregària, i això va ser la primera cosa que van sentir les meves orelles en aquest món, als divuit mesos d'edat, a part d'una música de violí. Els nacionals estaven bombardejant Nules sense cap raó estratègica, només pel plaer de deixar un poble reduït a runa»

La següent parada seran les antigues escoles. Trobem interessant fer aquesta parada ja que, tot i que a l'actualitat només és un edifici vell, antigament eren les escoles de tots els xiquets i és curiós saber que els més joves de Vilavella no saben quina funció feia aquest edifici. El llibre recorda aquella escola durant la postguerra:

«En la façana de l'escola de pàrvuls onejava la bandera nacional i a les deu del matí en el carrer tots els xiquets en formació i braç en alt cantàvem el Cara al sol i Prietas las filas. Sota el so d'aquestes cançons jo anava aprenent a llegir dret, a la calor dels pits de Doña Teresita asseguda a taula»

Davant d'aquestes antigues escoles es troba la casa de la cultura Manuel Vicent, que en 2014 va passar a anomenar-se així en reconeixement d'un dels nostres veïns més il·lustres, a més, dins hi podem trobar la biblioteca municipal, on podem trobar un racó dedicat a l'obra del nostre autor.

Seguidament, després de la parada a les escoles i a la biblioteca, continuem el nostre recorregut fins al llavador. Aquest llavador té el mateix aspecte ara que fa 100 anys, i Manuel Vicent, per descomptat, l'anomena al llibre, ja que li recorda a la seua infantesa quan anava en sa mare. Així ens ho confirma Joan Antoni Vicent, germà del nostre autor, qui recorda amb molta tendresa cada vesprada jugant en aquest racó quan només eren dos infants.

3.2 Seqüència d'activitats

ACTIVITATS ABANS D'EIXIR			
ACTIVITAT	ORGANITZACIÓ	RECURSOS	
<p>AP1 <i>El meu país és tan petit</i></p> <p>A partir de la cançó de Lluís Llach, reflexionar sobre la vida als pobles, sobre les diferències amb la ciutat, avantatges i inconvenients, sobre com condiciona la vida viure-hi.</p> <p>Estan feliços de viure a Vilavella? Preferirien viure a una gran ciutat? Què és el que més els agrada? I el que menys?</p>	Grup classe	Recursos sonors i visuals	25 min. (S1)
<p>AP2 <i>Els records són fotografies antigues, històries oblidades</i></p> <p>A partir de fotografies antigues de la Vilavella, reflexionar sobre el pas del temps, identificar els canvis en el poble, etc.</p>	Grup classe	Recursos visuals	25 min. (S1)
<p>AP3 <i>Contrapardís</i></p> <p>Presentació del llibre a partir dels seus paratextos, les expectatives dels alumnes, etc.</p>	Grup classe	<i>Contrapardís</i> , de Manuel Vicent	20 min (S2)
<p>AR4 <i>Qui soc?</i></p> <p>Els alumnes elaboraran un perfil biogràfic propi, i l'exposaran a classe.</p>	Individual	Recursos escrits Recursos propis de la presentació oral	Elaboració: 30 min (S2) Exposició: 50 min (S3)
<p>AR5 <i>El que els objectes diuen de mi</i></p> <p>Els alumnes portaran un objecte relacionat amb la seua infància i explicaran a classe per què el consideren important i quins records els fa vindre a la memòria</p>	Individual	Recursos propis de la presentació oral Objecte personal	50 min (S4)

AR6 Qui és Manuel Vicent? Els alumnes hauran de preguntar al poble per Manuel Vicent, recollir informació i elaborar una presentació visual de no més de cinc minuts sobre l'autor.	Grups de 3 a 5 alumnes	Recursos propis de la presentació oral Recursos sonors i visuals	Presentació: 50 min (S5)
AR7 Llegim la Vilavella Lectura compartida i discussió de fragments de la novel·la <i>Contrapardís</i>	Grup classe	Contrapardís, de Manuel Vicent Recursos escrits	50 min (S6)
AR8 Tots hem sigut xiquets i xiquetes Els alumnes projectaran una imatge d'algun familiar (avis, pares, etc.) quan era menut, i explicarà alguna anècdota o història relacionada amb la seua infància. Per a això, haurà d'haver entrevistat a aquest familiar prèviament.	Individual	Recursos escrits Recursos propis de la presentació oral Recursos sonors i visuals	Presentació: 50 min (S7)
ACTIVITATS DURANT LA RUTA			
AR9 Passejant la Vilavella, llegint Manuel Vicent Dossier de l'alumne	Grup classe	Dossier de l'alumne	5 h (S8)
ACTIVITATS DESPRÉS DE LA RUTA			
AA10 El meu (Contra)Paradís Elaboració del producte final: un text literari autobiogràfic sobre la infantesa de cadascun dels alumnes	Individual	Recursos escrits	50 min (S9) 30 min (S10)
AA11 Tornant sobre els nostres passos Qüestionari crític de l'experiència, del que han après, opinions, suggeriments...	Individual	Recursos escrits	20 min (S10)

4. Conclusió: connexió de la proposta amb la investigació i la innovació

En conclusió, aquesta proposta de ruta literària té un objectiu clar, apropar la literatura a l'alumnat perquè se n'adonen que aquesta no és només un bloc de continguts de l'assignatura de Valencià, sinó que la literatura pot ser una realitat ben viva que els interpel·la des de ben prop.

Al capdavant, volem motivar l'alumnat perquè siguen participants del joc literari, que reflexionen sobre com es crea literatura i perquè es crea, que esdevinguen actors principals de l'acte de creació literària i que assolisquen les destreses necessàries per a la confecció d'un curt text literari.

A més, el descobriment i aprofundiment en la figura de Manuel Vicent, escriptor local, com ja hem esmentat, també ens interessa per a oferir a l'alumnat la visió que la llengua i la literatura són dos realitats que conviuen amb el nostre dia a dia, i que no són abstractes ni purament acadèmiques.

Comptat i debatut, amb aquesta experiència pretenen reforçar els vincles de comunitat, el sentiment d'arrelament a la terra, al nostre país i a la mateix intrahistòria compartida.

ANNEX I

TEXTOS PER A TREBALLAR DURANT LA RUTA

1. La casa on va néixer (p. 38)

«Prompte vaig saber que havia de valer-me per mi mateix per a ser feliç i per fortuna aquell món d'ordre obstinat tenia una porta que donava al carrer. Dins hi havia l'esperit del no; fora s'obria el camp, els nius de pardals, les trinxeres en la muntanya plenes de tresors i calaveres purificades pel sol i la lavanda»

2. Escoles (p. 52)

«En la façana de l'escola de pàrvuls onejava la bandera nacional i a les deu del matí en el carrer tots els xiquets en formació i braç en alt cantàvem el *Cara al sol i Prietas las filas*. Sota el so d'aquestes cançons jo anava aprenent a llegir dret, a la calor dels pits de Doña Teresita asseguda a taula; ella, amb l'índex m'assenyalava les lletres i jo cantussejava el pa-to, la pa-ta, la pi-pa, i quan m'embossava la mestra, que era molt dolça, m'espentejava amb un gemec d'alè»

3. Llavador municipal (p. 61)

«Emparat a la uralita del llavador va morir algun captaire i d'altres hi van nàixer. En una de les parets hi havia estampilles del rostre de Franco i de José Antonio orlades amb una llegenda imperial i davall d'elles, en un entresolat, hi havia l'estoreta de cartons on alguna gitana paria i es tallava el cordó umbilical amb les dents com les llobes mentre en la ràdio Jorge Negrete cantava Ay Jalisco no te rajes i Concha Piquer s'apoderava de tots els terrats entre les bugades esteses contant les penes que tenia la Lirio»

4. Balneari (p. 140)

«Els balnearis de la plaça tenien salons amb el terra negre i blanc; la brisa d'estiu corria per ells a través de les portes obertes de vidre esmerilat amb volutes florals inflant les cortines; en un racó hi havia un gramòfon amb campana de la Voz de su Amo i una pianola sota un gran espill enmig d'alguns dos de bambú on s'asseien els banyistes artrítics acompanyats d'alguna filla fadrina, potser d'una neboda un poc coqueta. Tornaven tots els anys al balneari aquestes xiques sempre renovades i en el poble hi havia joves jornalers o fills de propietaris que s'havien especialitzat a conquerir-les, però en molts casos l'idioma constitueix una barrera que incrementava la timidesa. Com a falcons esperaven recolzats en la paret del bar Nacional que arribara des de l'estació de Nules aquell autobús en forma de diligència fent sonar la botzina al pegar la volta a la plaça. La porta posterior s'obria deixant caure automàticament una escala de tres graons de xapa i per ella començaven a baixar valencians de la Ribera, pagesos del Maestrat, gent de la part d'Amposta o de Terol, i les remeses de banyistes generalment compostes per un personal ranquejant i vestit de negre»

5. L'Ermita (p. 121)

«Després de la festa dels Reis arribaven els dies clars de gener i la llum s'allargava en les tàpies durant la vesprada amb una tonalitat ja rosada i de sobte apareixen els barquers de la fira de Sant Sebastià, patró del poble, i començaven a plantar els remolcs al voltant dels cavallets, la nòria i els barracons de tir al blanc. En les plaques de música sonava aleshores Jorge Sepúlveda i el dia de Sant Sebastià la plaça s'omplia de paradetes de les torroneres amb davantal blanc sota envelats també blancs»

6. Trinxeres (p. 78)

«Vaig baixar cap al fons de la trinxera i en doblar el prim recolze vaig sentir l'explosió acompanyada d'un espasme de terra roja que eixia amb la màxima fúria per darrere del desnis enmig d'aquella el crit del meu company la figura ensagnada del qual també va emergir de seguida des de l'interior de la polseguera plorant. Vaig veure amb horror la seua màscara. Un borboll de sang negra eixia d'un dels seus ulls que ja estava penjat d'un nervi amb la còrnia fora. Els dos al trot per un camí de cabres anàvem baixant al poble i al passar per la font d'Oliver es veia tot el mar i Camilo no bramava de dolor, només alenava com un gos ferit amb la cara quallada de sang negra mesclada amb llàgrimes d'un sol ull»